

Nederlandse wetenschap houdt stand in strijd om talent

Bericht aan het Parlement

De Nederlandse overheid streeft naar een internationaal ingebed kennisstelsel. Internationale mobiliteit van studenten en personeel is daar een onderdeel van. Nederland doet het op dat gebied goed, concludeert het Rathenau Instituut in de rapporten 'Grensverleggers' en de gelijktijdig gepubliceerde 'Feiten & Cijfers Internationale mobiliteit van wetenschappers'. Uit alle gegevens blijkt dat er geen reden is voor zorg om *brain drain* of isolatie. Steeds meer onderzoekers komen vanuit het buitenland naar ons land en ongeveer even veel Nederlandse wetenschappers vertrekken naar het buitenland. Het aandeel van buitenlands wetenschappelijk personeel aan Nederlandse universiteiten steeg van 20% in 2005 naar 33% in 2015 en is nog steeds stijgend. Op technische universiteiten is dit aandeel rond de 50%. Op systeemniveau hoeft internationale mobiliteit dus niet verder gestimuleerd te worden. Universiteiten kunnen wel specifiek op kenniscirculatie, aantrekkelijkheid voor talent en kennisbenutting beleid op maat maken.

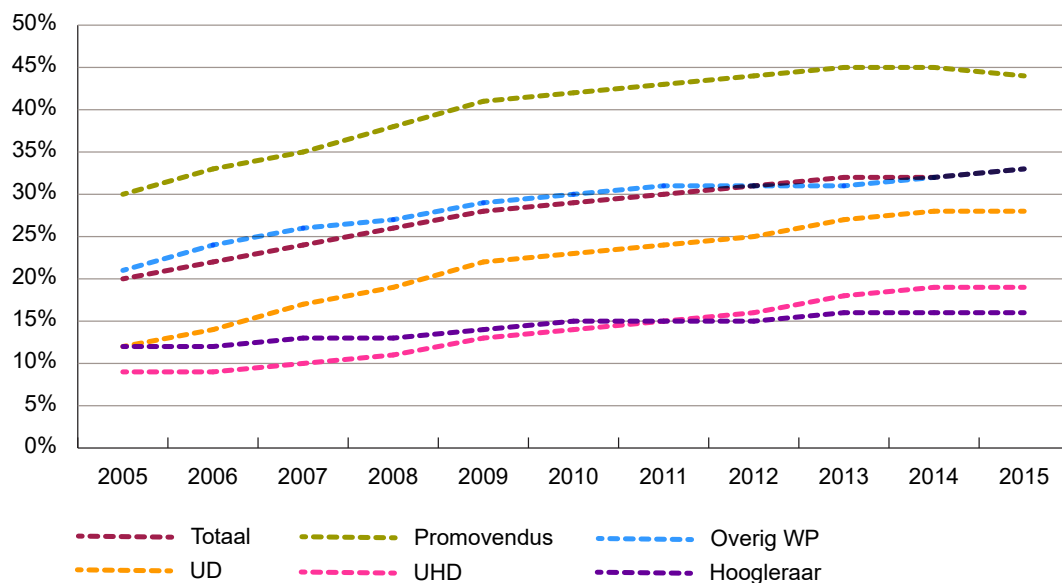
Stand van zaken nationale doelen

Internationale mobiliteit van wetenschappers beoogt volgens de Wetenschapsvisie 2025 en de brief over internationalisering van het onderwijs (sept. 2016):

1. voldoende (top)wetenschappers voor de Nederlandse (wetenschappelijke) arbeidsmarkt;
2. goede internationale kenniscirculatie en internationale samenwerking.

Uit ons onderzoek blijkt dat de zorgen om de Nederlandse positie in een mondiale competitie om talent ongegrond zijn. Op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat Nederland meer goede onderzoekers verliest dan er binnenkomen. Gemiddeld heeft 33% van het wetenschappelijk personeel op universiteiten een buitenlandse nationaliteit (zie Figuur 1). Op de technische universiteiten is dit rond de 50%. Hoe jonger de onderzoekers, des te groter het aandeel buitenlanders. Voor alle functies geldt dat het percentage buitenlandse onderzoekers stijgt. Buitenlandse hoogleraren die naar Nederland komen, komen meestal van goede universiteiten en regelmatig van topuniversiteiten.

Figuur 1 Wetenschappelijk personeel met een niet-Nederlandse nationaliteit aan Nederlandse universiteiten per functie, 2005-2015 (%); N= 29.650

Bron: WOPI-Flex 2015. © Bewerking door het Rathenau Instituut.

Ook de citatiescores van inkomende wetenschappers zijn beter dan die van vertrekkende wetenschappers. De prestigieuze Europese ERC-beurzen worden iets vaker gebruikt om naar Nederland toe te komen dan om Nederland te verlaten.

Wat betreft het tweede doel, kenniscirculatie en internationale samenwerking, zijn Nederlandse onderzoekers in vergelijking met andere landen mobiel. Bovendien scoort Nederland iets bovengemiddeld ten opzichte van 17 referentielanden in het aandeel internationale co-publicaties.

Op beide beleidsdoelen is dus geen reden tot zorg. Er is wel ruimte voor specifiek beleid.

Specifiek mobiliteitsbeleid voor wetenschappers

■ Geen reden voor extra generieke, nationale stimulering van internationale mobiliteit

Nederland is in het algemeen een aantrekkelijk land voor wetenschappers om in te wonen en te werken. Nederland heeft een goed wetenschapssysteem, aantrekkelijke kwaliteit van leven en het beleid zoals de 30%-regeling maakt het salaris goed in verhouding tot de meeste andere Europese universiteiten. De vaak private topuniversiteiten in de wereld betalen beter. Op nationaal niveau is er geen reden voor extra generiek stimuleringsbeleid.

De Wetenschapsvisie 2025 vraagt dat NWO de Vernieuwingsimpuls actiever onder de aandacht brengt van een specifieke groep buitenlandse talenten. Deze beurzen hebben echter een laag slagingspercentage en zijn tijdelijk. Hierdoor hebben zij weinig aantrekkingskracht op buitenlandse talenten. Uit ons onderzoek blijkt dat talenten die kunnen kiezen uit verschillende werkgevers op zoek zijn naar carrièreperspectief in een interessante onderzoeksgroep. Universiteiten zelf kunnen zo'n carrièreperspectief bieden aan een actief geselecteerde groep wetenschappers.

■ Effectiever beleid door universiteiten gericht op specifieke doelen en vakgebieden

De academische arbeidsmarkt verschilt per discipline en functiecategorie. Generieke stimulering van internationaal wetenschappelijk personeel door universiteiten kan zelfs een perverse prikkel opleveren. Inzet op alleen aantallen internationale medewerkers kunnen ongewenst een belangrijke rol gaan spelen. Denk aan de verhoudingen medewerkers Internationaal recht versus Nederlands recht op een rechtenfaculteit. In andere faculteiten is het niet nodig om internationalisering te stimuleren, omdat de meerderheid al internationaal is. In sommige vakgebieden is het bedrijfsleven de voornaamste concurrent om talent, en niet andere universiteiten. Het aantrekken van (technisch) talent kan beter bereikt worden via specifiek universitair beleid toegespitst op de sector en het functieniveau.

■ Effectiever universitair beleid voor internationale mobiliteit van wetenschappelijk personeel

Internationalisering is geen doel op zich. Universiteiten hebben algemeen beleid gericht op internationalisering van hun wetenschappelijk personeel en zouden dit beter toe kunnen spitsen.

1. Voor **kenniscirculatie** over grenzen heen is het aantrekken van buitenlandse onderzoekers voor permanente posities niet de meest effectieve manier. Korte termijnmobiliteit (drie maanden tot een jaar) in de vorm van sabbaticals (geen wisseling van werkgever) en andere vormen van inkomende en uitgaande uitwisseling leiden tot frequentere uitwisseling van kennis met meerdere instellingen. Universiteiten kunnen dergelijke korte termijnmobiliteit zonder wisseling van werkgever stimuleren door vervanging voor onderwijstaken te regelen en beurzen beschikbaar te stellen voor inkomende en uitgaande bezoeken.
2. Buitenlandse onderzoekers werken vaak in een internationaal georiënteerde tak van hun discipline, waardoor de kennisbenutting ook internationaal georiënteerd is en in mindere mate nationaal of lokaal. Universiteiten moeten hier rekening mee houden in vakgebieden waar lokale **kennisbenutting** gewenst is. Onderzoeksinstellingen kunnen bijvoorbeeld buitenlandse onderzoekers meer stimuleren tot netwerkvorming in de Nederlandse samenleving om zo bij te dragen aan de nationale economie en kennisbenutting.

Waarom internationaliseren universiteiten?

De belangrijkste ontwikkelingen binnen en buiten Nederland op een rij:

- De markt voor hoger onderwijs wordt internationaler. Er is een stijgende vraag naar goed hoger onderwijs in opkomende economieën. Studenten zijn bereid hiervoor de grens over te steken en hoge bedragen te betalen voor hoger onderwijs.
- De groei van het aantal buitenlandse studenten zorgt voor (extra) onderwijs-inkomsten voor universiteiten in krimpregio's. In het geval van Europese studenten komen die inkomsten van de Nederlandse overheid, studenten van buiten Europa zorgen voor inkomsten door hogere collegegelden.
- Universiteiten versterken hun identiteit als internationale *research university*. Een hoog aandeel internationale wetenschappers wordt gezien als kwaliteitskeurmerk en internationale docenten hebben een voorbeeldfunctie voor internationale studenten.
- Internationalisering is een doel van de nationale overheid en Europees beleid met als belangrijkste achterliggende redenen de verbetering van kwaliteit van onderzoek door internationale kenniscirculatie en samenwerking en het vergroten van interculturele competenties van Nederlandse studenten.

Het **Rathenau instituut** stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie. We doen onderzoek en organiseren het debat over wetenschap, innovatie en nieuwe technologieën.